

Hz. Bahaeddin Sultan Veled (k.s.)

Meliha Ülker ANBARCIOĞLU

Bahaeddin Sultan Veled, 25 Rebiülâhır 623/25 Nisan 1226 tarihinde, şimdi Karaman denilen, Lârende kasabasında doğdu.

Babası, XIII. yüzyılda Anadolu'da yaşayan büyük Türk mutasavvıfı ve şâiri, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, annesi, Mevlânâ'nın lalası ve dostu olan Semerkanlı Şeyh Şerefüddin'in kızı Gevher Hatun'dur.

Oğlunu çok seven Mevlânâ ona babasının adını vermiştir.⁽¹⁾

Mevlânâ ve yakınları tarafından Bahaeddin diye çağırılan müellif, daha çok Sultan Veled olarak bilinir.

Gevher Hatun'un küçük oğlu Alâeddin'in doğumundan bir süre sonra ölmesi üzerine, küçük yaşta annesiz kalan Sultan Veled'le, dadısı Kiramana ve üvey annesi Kira Hatun'un annesi Büyük Kira Hatun meşgul olmuşlardır.

Eflâki'nin başkalarından naklen Sultan Veled'in çocukluğu hakkında yazdığı şeylerden, Mevlânâ'nın da çocuğu ile çok yakından ilgilendiğini anlıyoruz: **“Hazret-i Sultan Veled küçükken dâima Hazret-i Mevlânâ'nın kucağında uyurdu. Mevlânâ namaza kalkınca o uyanıp ağlardı. Bunun üzerine Mevlânâ, çocuğunu avutmak için namazı bırakır, onu kucağına alırdı. Annesinin sütünü istediği zaman da onu, baba sevgisinin sâf sütü ile doyururdu. Bu mânevi sütle doyan Sultan Veled, tekrar uyurdu.”** (Manâkıb al-ârifin s.428).

Çocukluğu hakkında daha fazla bir şey öğrenemediğimiz Sultan Veled'in ilk öğrenime nasıl ve ne zaman başladığına dair etraflı ve kesin olarak bir şey bilmiyoruz. Yalnız, aydın bir baba olan Mevlânâ'nın lüzum gördüğü andan itibaren çocuğunun eğitim ve öğrenimi ile bizzat meşgul olduğu bir gerçektir.

Sultan Veled'in bir hâtırasını anlatırken: **“Henüz küçüktüm; yeni yetişiyor, yeni yazı yazıyordum.”** (Manâkıb al-ârifin s.441) demesi, Mevlânâ'nın bu lüzumu ne kadar erken gördüğünü açıklıyor.

Böyle iyi bir hazırlık devresi geçirdiği kuvvetle tahmin edilen Sultan Veled, daha sonra, yine Mevlânâ'nın gerek görmesi üzerine, daha sistemli bir şekilde öğrenmek ve yetiştirmek için, küçük kardeşi Alâeddin ile beraber, dedesi Şeyh Şerefüddin'in yönetimi altında, önce Haleb'e daha sonra Şam'a gitmiştir. Eflâkî, bir vesile ile, çocukların Şam'da uzun zaman kaldıklarını yazıyor; fakat ne zaman gittiklerini, ne kadar kaldıklarını ve hangi medreselerde okuduklarını söylemiyor. Mevlânâ'nın da bu sırada çocuklarına büyük babalarına itaat etmeleri ve onu incitmemeleri için yazdığı, onların öğrenmeleri kadar eğitimleri ile de ilgilendiğini gösteren bir mektup (Mektubat-ı Mevlânâ'da)² vardır. Fakat bu mektuptan da bahsedilen tarihleri öğrenemiyoruz.

Dinî ilimleri öğrendikten sonra Konya'ya dönen Sultan Veled, babasının bulunduğu her toplantıya katılmış, buradaki ilmî, dinî ve tasavvufi konuşmaları büyük bir dikkatle izleyerek, bilgisini ve göngüsünü artırmıştır.

Eflakî eshâbın ileri gelenlerinden Mevlânâ Hüsâmeddin İskender, Cemâleddin Kumrî, Siraceddin Tatarî ve imam İhtiyarüddin'den naklen şöyle anlatmaktadır: **“Sultan Veled, babasından hiç ayrılmazdı; hattâ gençlik çağına kadar daima babasının yanında otururdu. Gençliğinin ilk devrelerinde birçok kimseler onu Mevlânâ'nın kardeşi zannederlerdi. Mevlânâ de bu benzerliğe: “Sen, insanların iç ve dış yaratılışları bakımından, bana en çok benzeyenisin”** sözüyle işaret etmiştir.” (Manâkıb al-arifin s.428) Ve yine Allahsal dost Siraceddin Mensevihan şöyle rivayet eder ki:

“Bir gün Hazret-i Mevlânâ’nın ziyaretine büyük adamlar gelmişlerdi. O gün, marifet esnasında, Mevlânâ, Musa’nın esasının vasfını anlatıyordu: “Musa’nın asası, sihirbazların yetmiş deve yükü ipini ve uydurma takımlarını, Allah’ın yardımı ile, öyle yuttu ki, onlardan en küçük bir iz kalmadı. Böyle hepsini yok ettiği halde, ne büyüdü ne de küçüldü. Şimdi bu eşsiz, benzersiz işe nasıl bir örnek verelim ki, insanların aklına sığsın ve bunun yardımı ile onu kavrayabilsinler”² dedi ve daima babasının inayet gözünü gözleyen Hazret-i Veled’e: “Bahaeddin, mânayı sen açıkla”, diye iltifat etti. Hazret-i Veled, yere kapanıp, bunun örneği şudur: **“Bir kimsenin büyük bir sarayı olsa; karanlık bir gecede, bu saraya yanan bir mum getirselere; bu mumun ışığı, sarayın içindeki karanlığı öyle yutar ki, karanlıktan bir eser kalmaz. Buna rağmen mum, ne artar, ne de eksilir”** dedi. Bunun üzerine Hazret-i Mevlânâ hemen kalkıp, **Sultan Veledi kucakladı, gözlerinden öptü ve durup durup aferin Bahaeddin! aferin!... İyi anlattın, nadir bir inciye deldin** “buyurdu”. (Manâkıb al-arifin s.431)

Eflâki’de bulunan bu ve daha bunun gibi rivayetlerden, Sultan Veled’in babasının bulunduğu toplantılara iştirak ettiği anlaşılmaktadır. Mevlânâ’nın bu toplantılarda, oğlunun bilgi ve anlayış derecesini tâyin etmek ve konuşmalarını onun ve başkalarının anlayabileceği, faydalanabileceği bir hale getirmek için bir şekilde oğlunu denediği anlaşılıyor. Sultan Veled’in yirmi yaşında halvete girip çile çıkarması, bu tarz bir yetişmenin onun için ne kadar verimli olduğunu gösterir, Eflâkî, başkalarından naklen, bu olayı bütün ayrıntıları ile anlatıyor: **“Hazret-i Veled, yirmi yaşında iken, bir gün Hazret-i Mevlânâ’dan, halvete girip çile çıkarmak için izin istedi.** Mevlânâ: **“Bahaeddin, halvet Muhammed ümmeti için değildir; bizim dinimizde bid’attır. Fakat Musa ve İsa’nın - Onlara selâm olsun- şeriatında halvetin yeri vardır. Bizim bütün bu çalışıp çabalamalarımız, oğullarımızın ve dostlarımızın, rahat ve huzurunu yerine getirmek içindir. Halvete lüzum yok; zahmet çekme, mübarek vücudunu inciltme.”** buyurdu. Fakat Hazret-i Veled: **“Mutlaka kırk gün halvette kalıp, çile çıkarmak istiyorum. Yalnız, Hazret-i Hüdavendigâr’dan himmet ve kuvvet dileyecektim.”** diye ısrar edince, Hazret-i Mevlânâ, izin verip bir halvet hazırlattı ve halvete girdikten sonra ona ara sıra çiçek getirmelerini tenbih etti. Üç günde bir, Şeyh Salâhaddin ve Mevlânâ Hazretleri, halvetin etrafında dolaşıyor ve onu yokluyorlardı. Kırk gün tamam olunca, yaranın ve büyüklerin hepsi, gûyendelerle hâzır olup, büyük bir gurur ve saygı içinde halvetin kapısını açtılar. Hazret-i Mevlânâ, Hazret-i Veled’in, nura batmış ve yüzünün başka bir şekil almış olduğunu gördü. Hazret-i Veled de, babasının yüzünü görünce yere kapanıp, babasının mübarek ayaklarına sarıldı ve uzun uzun onları öptü. O gün Mevlânâ, ne kadar çok bağıştta bulundu! Dostları sevinçlerinden semâ etmeye başladılar. Mevlâna birçok hil’at bağışladılar.

Semâ bitti; ortalık tenhalaştı, en yakın dostlardan başka kimse kalmamıştı. Hazret-i Mevlânâ: **“Bahaeddin, haydi! bizim Şeyh Salâhaddinimizin huzurunda, halvette iken Allah’ın sana bildirdiği sırlardan bir remiz söyle, çünkü halvet erbabı, onun tadını almadan yapamazlar”** buyurdu. Hazret-i Veled, yere kapandı ve: **“Halvetin otuzuncu günü yüksek dağlar gibi, rengârenk nurların, birbiri arkasından gözlerimin önünden geçtiğini gördüm ve o nurun arasından, “Allah bütün günahları bağışlar”, diyen bir ses duydum. Bu ses, birçok defalar akıl kulağıma geldi; bu sesin etkisiyle aklım başımdan gitti, kendimden geçtim. Yine, gözümün önünde kırmızı, yeşil ve beyaz nurların peyda olduğunu ve bunların ortasında, “Senin benden yüz çevirmenden başka, bütün günahların affedilir.” İbaresinin yazılı bulunduğunu gördüm.** Mevlânâ, çılgılık koparak dönmeğe başladı. Dostlar, kıyametler kopardılar. Bunun üzerine, Mevlânâ: **“Bu söylediklerin gerçekten, gördüğün ve işittiğin gibidir, hattâ anlattığının yüz katıdır; fakat şeriatın namusu ve şeriat sahibine uymak için, bu sırları kimseye söyleme, gizli tut. Çünkü, çalmadan oynayan bu insanlar, eğer bu gerçeklerin sırrına vâkif olurlarsa, yıkıcılığa başlarlar. Ümmetten gönülleri zayıf olanların ise, sırları bilmeye tahammülleri yoktur. Bunlar Allah’ın hikmetlerinden habersiz, beşer suretinde eşeklerdir”** buyurdu.(Manâkıb al-arifin 421-4)³

Bu şekilde oğlunun istediği gibi yetişmesinden, olgunlaşmasından memnun olan Mevlânâ, sevincini ve oğluna verdiği değeri: **“Bahaeddin, benim bu âleme gelişim, senin zuhurun içindir. Benim bütün söylediklerim, nihayet sözlerimden ibarettir. Halbuki sen, benim işim ve eserimsin.”** sözleriyle ifâde ediyor.

Sultan Veled, yalnız babasından faydalanmakla kalmamış, gençliğinin ilk devrelerinden itibaren sırasıyla Mevlânâ'nın bazen etkisinde kaldığı, ekseriya etkide bulunduğu ve büyük bir değer verdiği, Seyyid Berhaneddin Muhakkik Tirmizî, Şemseddin Tebrizî, Salahâddin Zerkûbî ve Hüsameddin Çelebiden de feyz almış, bunlara gösterdiği saygıya karşılık, hepsinin sevgisini kazanmıştır. Mevlânâ'nınki kadar derin, kuvvetli ve devamlı olmamakla beraber, bunların da sırasıyla Veled'e tesir ettikleri anlaşılıyor. Meselâ dilimize çevirdiğimiz Maârif adlı bu kitapta bu etkinin izlerini açıkça görmekteyiz.

Eflâkî: Hazret-i Veled, Hazret-i Seyyid Burhaneddin'i canının ve gönlünün kiblesi yapmıştı. Ona pek çok hizmet ve hürmette bulundu. (Manâkıb al-ârifin s.429) yazıyor. Yine Eflaki'nin Seyyid Burhaneddin'e ait olduğunu söyleyip kaybettiği bir hikâyeyi Sultan Veled. Maârifinde anlatıyor. Seyyid Burhaneddin 638/1240 tarihinde öldüğüne göre, Veled bu tarihte henüz on beş yaşında genç bir çocuktur. Onun bilgisini tamamen kavrayacak bir çağda olmamakla beraber, etkisinde kalması mümkündür. Ona saygı göstermesi ve hizmetinde bulunması da bunu gösterir. Sultan Veled'in bu şahsiyetlere lâzım gelen önemi vermesinde babasının büyük bir etkisi olduğu gibi, kendi "değerlendirme yeteneğinin" de payı vardır. Mevlânâ, oğlunu Şems'e murîd yapmıştır; (Manâkıb al-ârifin s.333) Sultan Veled ise, babasının ölümünden sonra, içten gelme bir kadirbilirlikle, kendiliğinden, Hüsameddin Çelebi'nin müridi olmuştur.

643/1245 tarihinde Konya'yı terkederek Şam'a giden Şems'i davet için Mevlânâ, Sultan Veled'i Şam'a göndermişti. Salihîye denilen bir kervansarayda Şems'i bulan Sultan Veled, bir hayli rica ve ısrarda bulunarak, nihayet onu birlikte Konya'ya dönmeğe razı etti. Şems'i kendi atına bindirip, kendisi yaya olarak Şam'dan Konya'ya kadar geldi. Yolda, Şems onu ata bindirmek istedikçe "**Şah atlı, köle atlı, böyle şey olur mu?**" diye bu teklifi kabul etmedi. Şems Konya'ya gelince, Mevlânâ ve dostlarına Sultan Veled'in bu hizmetini övmüş ve "**Ulu Allah'ın bağışlarından iki şeyim var: Başım ve sırrım. Başımı içtenlikle Mevlânâ'nın yolunda feda ettim. Sırrımı Bahaeddin'e bağışladım. Eğer Bahaeddin'in ömrü, Nuh'unki kadar olsa ve bunun hepsini harcasa idi, bu yolculukta benden elde ettiği feyzi elde edemezlerdi. Kendisini sizin de ödüllendireceğinizi ve onun kâmil bir pir, büyük bir şeyh olacağını umuyorum.**" sözleriyle Veled hakkında iltifatta bulunmuştur (Manâkıb al-ârifin s.377-379).

Oğlunun, sevdiklerine karşı, bu türlü hizmetlerde bulunmasından çok memnun olan Mevlânâ, bir gün medresenin duvarına: "**Bizim Bahaeddinimiz bahtlıdır. İyi yaşıyor ve rahatça ölecek.**" diye yazmıştır.

Sultan Veled, Şems'in tamamen kaybolmasından sonra, babasının teveccühünü kazanan Şeyh Salâhaddin Zerkûb'un da ilgisini çekmiş, onun itimadını ve sevgisini kazanmıştır. Bir gün şeyh kendisine: "**Bahaeddin, benden başka bir insana bakma, kimseye iltifat etme. Gerçek şeyh benim. Öteki şeyhlerin sözleri zararlıdır.**" öğüdünü vermiştir (Manâkıb al-ârifin s.383).

Sultan Veled, bu zatın kızı Fatma Hatun ile evlenmiştir. Bu hanımdan ilk çocuğu Arif Çelebi'nin doğum tarihi, Eflakinin yazdığı gibi 670/1271 olmayıp, 660/1261 olur ve şeyhin ölümü 662/1263 yılında kabul edilirse, Fatma Hanım evlendiği zaman, babasının hayatta olması mümkündür. Eflâkî: "Hazret-i Sultan Veled, bir gün kayınpederi Şeyh Salâhaddin'in huzurunda vaaz etmek istedi" diye Şeyh'ten, Sultan Veled'in kayınpederi olarak söz ediyor. Bir yerde de, Sultan Veled'in kayınpederi Şeyh Salâhaddin hakkında gösterdiği alçak gönüllülük anlatılamaz, diyor. Bunlar, Sultan Veled'in evlendiği zaman, kayınpederinin hayatta olması ihtimalini kuvvetlendiriyor.

Fatma Hatun'un Mevlânâ'nın evinde büyüdüğünü ve Mevlânâ'nın kendisini çok sevdiğini, ona okuyup yazmayı öğrettiğini, babası Şeyh Salâhaddin'i çok sevdiği için, kızını oğlu Sultan Veled'e aldığını ve Fatma Hatun'un dindar, faziletli, kerametler gösterecek kadar ermiş bir kadın olduğunu Eflâkî'den öğrenmekteyiz. (Manâkıb al-ârifin s.392). Fatma Hatun, Mevlânâ'nın kendisine gösterdiği yakınlığı: "**Benim hakkımda, küçüklüğümden beri inayeti vardı. Bana büyüklük ve babalık ederci.**" sözleriyle doğruluyor. (Manâkıb al-ârifin s.452), Sonradan, Mevlânâ'nın Fatma Hatun'a yazdığı bir

mektup, Eflaki'nin rivayetlerini doğrulayıcı niteliktedir. Mevlânâ, Sultan Veled'e Fatma Hatun'u üzdüğü için çok sert bir mektup yazarak, karısını hoş tutmasını tenbih etmiştir.⁴

Bir gün, Büyük Kira Hatun, evdeki hizmetçilere iyi davranmadığı için, Sultan Veled'i babasına şikâyet etmişti. Bunun üzerine Mevlânâ: "Allah Bahaeddin'i seviyor, ona sert söz söyleyemem o, hareketlerinde serbest ve kendisine boyun eğilecek bir insandır." sözleriyle oğlunu müdafaa etmişti. Halbuki, gelinine yazdığı mektuplarda, **Sultan Veled kendisini incitmeye devam ederse, ona selâm bile vermeyeceğini, hattâ cenazesine gelmemesini vasiyet edeceğini söylemiştir.**⁵ Allah'ın bile sevdiğine inandığı oğluna o kadar sert davranması için Mevlânâ'nın Şeyh Salâhaddin'in hâtirasına ve gelininin haklarına, büyük bir önem vermiş olması gerekir.

Şeyh Salâhaddin Zerkûb'un ölümünden (1261) sonra Mevlânâ, müridlerinden Hüsameddin Çelebi'yi halife seçmişti. Etrafindakiler gibi Sultan Veled de bu seçime taraftar olmamakla beraber, babasına duyduğu büyük saygıdan düşüncelerini açıklamamıştır. Son günlerini yaşayan Mevlânâ'ya eshâbın, kendinden sonra halifenin kim olacağını ve Bahaeddin için ne vasiyet edeceğini sormaları üzerine Mevlânâ, ilk soruya: "**Hüsameddin Çelebi, ikinciye ise, o pehlivandır, vasiyete ihtiyacı yoktur**" cevabını vermiştir (Manâkıb al-ârifin s.300).

Mevlânâ'nın 672/1213 tarihinde ölümünden sonra, Sultan Veled, babasının son arzusunun saygı gösterip, tesis etmekte olduğu Mevlevî tarikatının bu şekilde hareket etmekle, kazancını da şüphesiz gözönünde tutarak, Hüsameddin Çelebi'nin halifelikliğini kabul etmiştir. Eflâkî, bu olayı şöyle yazmaktadır: "**Hazret-i Mevlânâ'nın ölümünden yedi gün sonra, Hüsameddin Çelebi, Hazret-i Sultan Veled'in huzuruna gelerek ona, babasının yerine geçmesini teklif etti. Hazret-i Veled: "Şah'ın vasiyeti olduğu gibi hilâfet ve taht sizindir" dedi ve Çelebi'nin elini öptü. Böylece onbir sene onu babasının yerinde görmüş, mürşid bir halife bilmiş ve tam bir samimiyetle ona mürîdlik etmiştir** (Manâkıb al-ârifin s.429). Sultan Veled de bunu İbtidanâme'sinde şöyle anlatmıştır: "**Onun zamanında bizim halifemizdin, bundan sonra da hiçbir değişiklik olmayacak. Sen, bir imam gibiydin, biz de imama uyanlardık. Biz, Şah'tan böyle öğrenmiştik. Sen bizim eninde sonunda halifemizsin ve her iki âlemde şeyhimiz ve rehberimizsin.**"⁶

Veled'in bu hareketi, yakınları tarafından iyi karşılanmamış, hattâ Büyük Kira Hatun itiraz ederek, onu babasının yerine geçmeğe ve Hüsameddin Çelebi'nin elinden hilâfeti almağa teşvik etmiştir. Bunun üzerine Sultan Veled "**Ben onu kendime rehber yaptım halife bildim. Ömrüm oldukça onun peşinden koşacağım**" diyerek, sonuna kadar sözünde duracağını belirtmiş ve gerçekten de sözünü yerine getirmiştir. Maârif de, bir insanın hayatta iken, yani ölmeden yerini ve işini elinden almanın, köpeklerin bile yapamayacağı, çok aşağılık bir davranış olduğunu anlatan Sultan Veled'in bunları yazmasına bu olayın sebep olduğu düşünülebilir.

Nihayet, Hüsameddin Çelebi'yi ölmeden birkaç gün önce, müridleriyle beraber ziyarete giden Sultan Veled, ağlayıp sızlayarak, ona: "**Bu dünyadan göçmenizden sonra benim halim ne olacak? Kiminle oturayım: Canımın besinini kimden alayım? Gönlümün sırrını kime söyleyeyim? Bu ayrılık derdimin ortağı kim olacak?**" dedi. Hüsameddin Çelebi, yerinden doğrulup Sultan Veled'e yaslanarak oturdu ve:

"Canım, nurum! üzülme, keder etme. Bundan sonra karşılaşacağın güçlükleri, sana başka bir şekilde görünmek suretiyle hallederim. Bu şekilde başka birine ihtiyacınız kalmaz. İrşad için önüne çıkan her suretin benden başkası olmadığını bil!" diye onu teselli etmiştir.⁷

683/1284 tarihinde Hüsameddin Çelebi'nin ölmesi üzerine Sultan Veled, büyük bir manevî sarsıntı geçirmiş, büyük bir yalnızlık duymuştur. İbtidanâme'de bu halini çok samimi ve içli beyitlerle anlatıyor: "**O, on yıl sonra bir gün hastalandı ve Allah'ın huzuruna gitti. Veled, yetim bir çocuk gibi, yapayalnız kaldı. Korkudan ağladı ve çok zayıfladı. Çölde, sığınaksız ve kimsenin şefkatini görmeden yaşayan ve şaşkınlık içinde kalan bir çocuk gibi kendinden ümidini kesti; karanlık ve gam kuyusunda kaldım, diyerek, böyle bir dostun ayrılığının verdiği üzüntü ve keder ile başını**

duvarlara vuruyordu.” (Velednâme, s. 123.) Bizzat Sultan Veled’in anlattığı bu olaylardan, onun Çelebi’ye olan bağlılığını ve Çelebi’nin de onun üzerindeki büyük etkisini görmüş oluyoruz.

Halkın dayanılmaz ısrarı üzerine 683/1224 tarihinde Sultan Veled, halifeliği kabul ederek Mevlânâ postuna oturmuştur. Bu tarihten ölüncüye kadar bu makamda kalarak eserlerini yazmış, Mevlevî tarikatının sistemli bir şekilde kurulmasına çalışmış, babasının esaslarını koyduğu tarikat âdabına yeni bir takım usuller, kaideler ilâve etmiş, Konya dışında tekke ve zaviyelerin kurulmasını sağlamıştır. İbtidanâme’de, bu faaliyetini: “Hepsi hakkıyla rehber oldular ve her biri şeyh ve rehberliğe lâyıktı. Hepsi bir güneşten birer lâl oldu, hepsine Allah’dan bir müjde erişti; hepsi mertçe yollarına devam ettiler; canlarını ve varlıklarını feda ettiler; biz onlar için şecere yazıncaya kadar onların bağları, hesapsız meyveler verdi; hepsi Faruk gibi sadakat gösterdiler ve her birinin sesi ayyuka çıktı.” (Velednâme, s. 156). sözleriyle anlatmaktadır. Eflâkî de, bunu: “Tam yetmiş yıl, durup dinlenmeden babasının sözlerini açık ve kesin bir ifade ile takrir buyurdu ve sırların şerhinde, haberlerin tefsirinde yed-i beyzâ gösterdi, bütün Rum ülkesini değerli halifelerle doldurdu.” (Manâkıb al-’ârifin s.429) diye yazmıştır.⁸

Eflaki’de bu faaliyet tarzını anlatan daha birçok menkıbeler vardır. Bunların menkıbe tarafları nazar-ı itibâre alınmasa bile, ortak ve gerçek olan yanları, Sultan Veled’in, etrafını şiddet göstererek değil, zamanını ve çevresini inandırabilecek şekilde zekâ ve bilgi mahsulü olan kerametler göstererek kazanmış olmasıdır. Bundan başka, yaşadığı devrin politik ve sosyal durumunun da Onun büyük bir nüfuz sağlamasında, rolü vardır. Birinci Alâeddin Keykubât’tan sonra Anadolu huzur ve refahını kaybederek Moğol hâkimiyeti altına girmişti. Moğol zulmü ile memlekette genel bir huzursuzluk, halkta büyük bir bezginlik meydana gelmiş; bu durum, insanlara gerçek bir mutluluk ve huzur vaâdeden şeyhlerin ve dervişlerin, halk üzerinde büyük bir nüfuz elde etmelerini sağlamıştı. Ebedî bir hayata ve sonsuz bir mutluluğa kavuşmak isteyen ve manen perişan olan insanlar, mütemadiyen şeyhler ve dervişlere koşmuşlar, bunların düşüncelerini yaymakta oldukları tekke ve zaviyelere sığınmışlardı. Sultan Veled’in de babasının tasavvuf görüş ve düşüncelerini yayması ve tarikatını kurup kuvvetlendirmesi için, bu durum çok uygun bir zemin hazırlamıştır.

Doksan yıllık ömrünü, medreselerin, özel toplantıların dinî, ilmî ve tasavvufî havası içinde, büyük bir içtenlikle inandığı şeyleri öğretmek ve yaymak amacı ile bazen sadık bir mürîd, bazen otoriteli bir mürşîd olarak çalışmakla geçiren ve halifeliği sırasında Mevlevîliği teşkilâtlı bir tarikat haline getiren **Sultan Veled, nihayet 10 Recep 712 / 11 Kasım 1312 tarihinde bir Cumartesi gecesini, sabaha karşı Konya’da öldü.**⁹ **Cenaze namazı, kendi vasiyeti üzerine Tacedüddin Aksarayî tarafından kıldırılarak, Mevlânâ’nın yanına defnedildi.**¹⁰

Sultan Veled ölmeden önce şu rubâiyi ve beyti okumuş: “Benim gibi, ruh âlemine bakınız; aczi bırakınız, kudretli olunuz. Zarif insanlar birer birer gittiler. Sıra bize geldi, hazır olunuz.” “Bu gece mutluluğa erdiğim ve kendi benliğimden kurtulduğum gecedir.” (Manâkıb al-arifin s.449).

Risâle-i Sipehsâlâr’da **Sultan Veled’in türbesinden üç gün, üç gece göğe kadar nur yükseldiğini, Konyalıların bu nurun ululuğu karşısında hayran kaldığı ve günlerce ağlayarak yas tuttukları yazılıdır.**

(Risâle-i Sipehsâlâr tercümesi s.58) Eflâkî de aynı menkıbeyi tekrar ettikten sonra, dostların, bu nurun Sultan Veled’in yerine geçen Ulu Arif Çelebi olduğunu söylediklerini yazıyor. (Manâkıb al-arifin s.448).

Sultan Veled’den sonra hilâfete, Mevlânâ’nın hakkında: **“Bahaeddin, ben bu çocukta ”yedi velinin” nurunu görüyorum; bizim Arifimiz Kutupların nurunu kendinde toplamıştır”**, buyurduğu Celâleddin Feridun Ulu Arif Çelebi geçmiştir.

Eflâkînin Ulu Arif Çelebi’den naklen yazdığı şu hikâyeden Sultan Veled’in Fatma Hatun’un ölümünden sonra Nusret Hatun ve Sünbüle Hatun ile evlendiğini ve bunlardan da üç oğlu olduğunu

öğreniyoruz: “Bir gün muhterem babam çok hastalanmış, dostları ondan ümitlerini kesmişlerdi. Annem Fatma Hatun, bu sırada bir gece babamın başı ucunda sessiz sessiz ağlayarak murakabeye dalmıştı. Birdenbire, babam gözlerini açarak, Fatma Hatun üzülme, hakkını helâl et. Bu dünyadan göçmenin sırası geldi, Ben ölüyorum, dedi. Annem de: “Hayır! Hayır sen ölmeyeceksin, ben senden önce öleceğim, sen beni mübarek ellerinle toprağa teslim edeceksin; üzülme, için rahat etsin. Benden sonra bir kadınla evleneceksin, bundan bir oğlun olacak, bundan sonra biriyle daha evleneceksin, bundan da iki oğlun olacak. İşte, çocukların baba, baba diye etrafında dolaşacaklarını görüyorum” dedi. Sultan Veled gerçekten, Fatma Hatundan sonra, evvela Nusret Hatunla, daha sonra Sünbüle Hatunla evlenerek birinci hanımdan bir, ikinciden iki oğlu olmuştur. Bunlar sırasıyla Âbid Çelebi (Doğumu: 682/1283, ölümü: 730/1329), Emin Zâhid (Doğumu: 686/1287, ölümü: 735/1334) ve Çelebi Vâcid’dir (Doğumu: 685/1286, ölümü: 734/1333) (Manâkıb al-ârifin s.446). Oğlu Arif Çelebi’nin 718/1319 tarihinde ölümünden sonra, hilâfete kardeşi Hüsameddin Âbid Çelebi geçmiş, 730/1329’a kadar bu görevde kalmıştır. Bunun da yerine kardeşi Vâcid Çelebi geçerek 734/1333 tarihine kadar halifelik yapmıştır. Zâhid Çelebi Mevlânâ postuna oturmamıştır.

Sultan Veled’in ilk eşi Fatma Hatun’dan Mutahhara Âbide ve Saraf Arife adlı iki kızı da vardır. Mutahhara Hatun’dan doğma Hızır Paşa ve Burhaneddin İlyas Paşa ve Âmir Şah adında 4 torunu bilinmektedir.

Sultan Veled’in kişiliği:

**Veled râ, nist ney Um u ney velayet
Cüzan ilm u velayet keş peder dâd.**

**(Veledin babasının verdiği ilim ve velayetten başka bir ilmi ve velayeti yoktur.
Benim bütün zahirî ve batini ilimlerim o Sultanın bereketindedir.)**

diyen Sultan Veled’in Divan’ı Mesnevileri ve Maârifinden ibaret bulunan eserleri, onun bu sözlerinde ne derece haklı olduğunu göstermektedir. Yukarıda bahsedilmiş olduğu üzere, Mevlânâ’dan gerekli dinî ve tasavvufî bilgileri elde eden Sultan Veled, bunları yalnız öğretmekle yetinmemiş bilgilerini başkaları için faydalı bir hale getirmeğe ve öğretmeğe de çalışmıştır.

Risâle-i Sipehsâlâr, onun bilgisini ve faaliyetini şu şekilde anlatıyor: “**Hazret-i Sultânü’l-mahbubîn, Maşuku’l-evvelin ve’l-âhirîn Arüfü’l-esrar-ı Uluhiyyet, cemi ulûm-i resmîde bir deryâ-yı bikerâne bir padişah idi. Cemi âlemin paslanmış âyine-i derûnundan müşkilât-ı müphemelerini başka müşahade ile hal buyurdu. Sırr-i lübb-i dekâyiki ber aheng-i katı ve delâil-i vazih ile kamu huzzâr üzere rûşen ve hüvveydâ buyururdu. Kamu fuzelânın ve ülema-yı ümmetin hayret parmağı dehân-ı hacâletlerinde kalırdı. Hacle neşinân-ı Hazret-i Kuds ve mücavirân-ı Hazret-i üns ol Hazretin hakkında: “Aleyke ‘aynillah” dediler (Risale-i Sipehsâlâr tercümesi s.57).**

Eflâki de onun ilmîni anlattıktan sonra onun öğretim faaliyetini şöyle övmektedir: “**Pek çok düşüncesiz ve duygusuzları arif ve âlim yaptı. Babasının bütün sözlerini başka başka misâller ve eşsiz nazirelerle anlattı ve okuttu. “El veledü sırri ebih” hadîs-i nebevisi sanki Hazret-i Sultan için varidî olmuştu (Manâkıb al-ârifin, s.429).**

Sultan Veledin dinî, şer’î ve tasavvufî kültürünün değeri onun bu geniş ve köklü bilgisini herkesin faydalanabileceği bir hâle getirmiş ve dâima bu gereği duymuş olmasından ileri gelir. Böyle yapmamış olsaydı, bilgisinin ayrı bir özelliği olmayacak ve tekrara düşecekti. Babasının fikirlerini yayamayacak, tarikatını tesis edemeyecek, babasından ayrı bir kişiliği de olmayacaktı. Henüz babası hayatta iken bu işin önemini kavrayan Sultan Veled, daha sonra eserlerini bilhassa bu maksatla meydana getirmiş ve vaâzlerinde ve özel musahabelerinde bu noktaya büyük bir önem vermiştir. Sipehsâlâr Risâlesi’nden bazı hususlarda, güçlükleri bulunan müridlerin bunları çözmek için, Sultan Veled’in, eserlerine başvurduklarını, bu şekilde de güçlüklerini çözümlenemeyince Sultan Veled’in bunları, onlara bizzat açıkladığını öğreniyoruz. Daha önce de anlattığımız gibi, bu şekilde davranmasında Mevlânâ’nın da

başlangıçta önemli bir etkisi olmuştur. Sultan Veled, bu tarzda çalışmasaydı Mevlânâ'nın değeri, onu anlamağa, bilgileri ve anlayışları yeterli olmayanlar tarafından lâyıki ile takdir edilemeyecekti. Onun gösterdiği bütün bu gayrete rağmen, zaman zaman babasının büyük düşüncelerini ve samimi hareketlerini mâkul karşılamayanlar, onun yakınlarına olan bağlılığını anlamayanlar olmuştur. Bu, Mevlânâ'nın onların kavrayamayacağı kadar her hususta onlardan ileri oluşunun doğal bir sonucu idi.

Mevlânâ:

**Murdem ender hasret-i merd-i durust
Anki mîguyem be kadr-i fehm-i tust**

**(Akıllı, anlayışlı, bir insanın özlemiyle öldüm.
Bu söylediklerim, sadece senin anlayışın ölçüsündedir)**

beyti ile kendi üstün düşüncesini ve ileri görüşünü vurgulamaktadır. Sultan Veled bütün güçlüğüne rağmen, büyük müşşid ve müşdleri arasındaki bu uzun mesafeyi kısaltmağa, müşdi, müride eriştirmeğe çalışmıştır. Sultan Veled, Mevlânâ'nın yakınları için de aynı şekilde uğraşmış, bu yüzden, bazen müşdlerin düşmanlığını kazandığı olmuştur. İbtidanâme'nin önsözünde: **“Şemseddin Tebrizî ile Şeyh Salâhaddin ve Çelebi Hüsâmeddin gibi Mevlânâ halifeleri, velayet, ululuk ve ilimleri ile tanınmışlardı. Ama, onlar benim sözlerimle meşhur oldular.”** diyerek işinin önemini belirtiyor. Haklı olarak duyduğu bu gururu bazen yenedemediği görülür. Sultan Veled bir mecliste Şeyh Salâhaddin'in huzurunda vaaz etmek istemiş; bunun üzerine Şeyh: **“Sen dinle, marifet ve mev'izeyi ben söyleyeyim. Vahdet âlemine ikilik sığmaz.”** diyerek onu susturmuştur. Bir defasında da Mevlânâ'yı inkâr edenleri parça parça etmeyi düşünürken

Mevlânâ kendisine:

**“Bahaeddin, eğer cennette olmak istersen, herkesle dost ol,
kimseye kin besleme, herkese tevazu göster,
başkalarından ileri olmak isteme ve olma.
Mum ve merhem gibi yumuşak tabiath ol. İğne gibi batıcı olma.
Sana kimseden kötülük gelmemesini istersen,
kötü şeyler düşünme ve öğrenme.”** öğüdünde bulunmuştur.

Mevlânâ'nın bu nasihate, oğlunun bu küçük zaafını yenmek için lüzum görmüş olması düşünülebilir.

Eflâki'nin anlattığı menkıbeler ve Sultan Veled'in eserlerinden anlaşıldığına göre Sultan Veled'in sağlam yapılı ve düşünceli, müziğe ve nazma vâkıf, keramet derecesinde zeki buluşları olan, düşüncelerini daima açık ve sağlam bir şekilde ifâde eden, sözlerinde ve hareketlerinde dâima aklının kontrolü görülen ve çelişkiye düşmeyen bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılıyor. Eserleri bahsinde görüleceği üzere, manzum ve mensur eserleri ise Sultan Veled'in şairliği ve mutasavvıflığının derecesini belirleyecek niteliktedir.

Eserleri:

Sultan Veledin eserleri Mevlânâ'ninkiler gibi manzum ve mensur olmak üzere ikiye ayrılır. Babası gibi bir divan üç mesnevi ve bir de mensur Maârifi yazmıştır. Ancak Sultan Veled devrinde Türkçe'nin Anadolu'da varlığını kabul ettirecek bir hâle gelmesinden dolayı, eserlerinde Türkçe'ye daha fazla yer vermesiyle Mevlânâ'nın eserlerinden ayrılmaktadır.

Sultan Veledin eserleri yazılış tarihine göre sırasıyla şunlardan ibarettir:

I-DİVAN.

Sultan Veledin Mevlânâ'ya uyarak tahminen 660/1267-69/1291 tarihleri arasında tanzim ettiği Farsça Divan'ında aruzun muhtelif kalıplarıyla yazdığı 925 gazel ve 455 rubai mevcuttur. Hepsisi, 12719 beyittir. Bunun 129 beyti Türkçe'dir. Büyüklerden Kılıç Arslan, Taceddin Hüseyin, Emin Alâmeddin Kayser, Muinüddin Pervane, Sahip Atâ Fahreddin Âli, Güneş Hatun, Selçuk Hatun ve Tabib Ekmelüddin için yazılmış övgüler ve mersiyeler müstesna, bütün gazeller tasavvufî ve didaktik bir mahiyettedir. Bu gazellerin ve rubailerin en büyük özellikleri ifâdenin hepsinde açık ve sâde oluşudur.”

2-İBTİDANAME

Sultan Veledin 25450 beyitlik üç ayrı ciltten müteşekkil mesnevilerine “Mesneviyât-ı Velediyye” denilir. Bunların birincisi olan İbtidânâme 690/1291 tarihinde yazılmıştır. Ve fâilâtün mefâilün fâilün vezindedir. Her birinin başında kısa veya uzunca mensur bir kısım bulunan 163 parça manzum kısımdan oluşan bu eser Türkçe 80 beyti ile birlikte çeşitli yazmalara göre 9 bin ile 10 bin beyit civarındadır. Sultan Veled, bu mesnevide, Mevlânâ ve onun hemdemi ve musahibi olanların, Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizi, Şemseddin Tebrizî, Salâhaddin Zerkûbî ve Şeyh Kerimüddin Begtimur gibi, büyüklerin hal tercümelerini anlatmıştır: Eserin edebi değeri büyük olmakla beraber Mevlânâ ve etrafındakiler hakkında müracaat edilecek güvenilir ve önemli bir kaynak olmak bakımından bilhassa, değerlidir. Eflâkî ve Risâle-i Sipehsâlâr sahibi Feridun Ahmed eserlerini yazarken İbtidânâme'den çok faydalanmışlardır.¹²

3-REBÂBNÂME

Mesneviyât'ın ikinci cildi olan Rebâbnâme'de Hicri 700/1300 tarihinde yazılmıştır. 8000 beyitti ve fâilâtün fâilâtün fâilün vezindedir. Mesnevinin sonunda: “Bu defterde bildiğim şeyleri iki yüz şekilde açıklayarak bildirdim. Bunlar pek yüksek şeylerken herkesin anlayabileceği bir hale getirdim. Orta halli bir sâlik bile bunları anlayabilir. O halde hucetullah benim zamanımda Müslümanlara tamam olmuştur. Bu kitabı okuyup da Hak yoluna gitmeyen ve Hakka ermeyen kimse için artık hiçbir sebep kalmamıştır.” demekle Sultan Veled, eserinin gaye ve mâhiyetini anlatmıştır. Yani bu eserde de tasavvufî düşünce ve öğütler yer almıştır. Bu Farsça mesnevilerden İbtidânâme'de 80, Rebâbnâme'de de 162 Türkçe ve yine Rebâbnâme'de 26 Rumca beyit mevcuttur.¹³

4-İNTİHANÂME

Mesneviyât'ın sonuncusu olan İntitanâme'nin yazılış tarihi 700/1303-712/1312 tarihleri arasındadır. 7000 beyittir ve fâilâtün fâilâtün fâilün vezindedir. Bunun da mukaddimesinde Sultan Veled, hikmet ve vaazların tekrarı lüzumundan ve ilk iki mesnevisindeki hükümleri başka bir şekilde ifade ettiğinden bahsederek konu ve mahiyetini belirtmiş oluyor. Tamamen tasavvufî öğütlerden ibaret olan bu mesnevi de sade ve akıcı bir Farsça ile yazılmıştır.

Sultan Veledin bu manzum eserleri arasında güzel ve kuvvetli yazılmış gazeller vardır. Ancak umumiyetle telkin ve öğretme, eğitime amacıyla yazılan ve şiiri şiir yapan duygu ve hayal gibi unsurlar bakımından zayıf olan bu manzumeleriyle, onu bir şair olmaktan ziyade bir nâzım olarak kabul etmek yerinde olur. Bütün manzumelerde hâkim olan yegâne unsur, fikirdir. Esasen “**Şiirden vazgeç Veled, çünkü Allah tecelli etti. Nazım, şâirlerin nasibi, mahvolmak ise, senin kaderindir**” ve “**Şiirin benim için ne değeri var? Benim şâirlerin hüneri olan şiir söylemekten başka bir sanatım var.**” beyitleriyle Sultan Veledin de şairliği kendisine mal etmediği anlaşılmaktadır. O, şiiri gaye değil, vasıta bilmiştir. Nazımının en büyük özelliği kendisinin de şu rubaisinde söylediği gibi, ifadesinin açık ve sâde oluşudur.

**Bûd rûşen suhenhâ-yı ki goftem
Suhen râ muşkil u muğlâk negoftem
Hezâran dür-ri deryayı maâni
Berâverdem berâ-yi halk suftem,**

“Söylediğim sözler aydınlık ve parlaktı. Müşkil ve muğlâk bir söz söylemedim. Mânâ denizinin binlerce incisini topladım ve halk için deldim, deldim”

Kâtib Çelebi'nin Keşfü'z-Zunûn adlı kitabında Sultan Veled'in, Nâfi' filfüru adlı bir eseri daha olduğu yazılıdır. Bu eser hakkındaki bilgimiz, yalnızca isminden ibarettir.¹⁴

5- Maârif, konusu, mahiyeti, yazılış tarzı ve tarihi:

Maârif, Sultan Veled'in Farsça mensur, tasavvufi bir eseridir ve onun tarikat kuruculuğu yönünü, diğer eserlerine nazaran daha açık olarak göstermektedir. Maârif ihtiva ettiği bahislere nazaran muhtelif uzunlukta elli altı fasla ayrılmıştır. Fasillara başlamadan önce, Sultan Veled, zamanındaki âlimlerin peygamberlerin ve evliyanın her birinin bir mucize ve kerameti tanınmış oldukları görünüşe karşı kendisinin bunlardan her birinin her türlü mucize ve kerameti gösterebileceklerine, yalnız onların zamanın ve çevrelerinin ihtiyaçlarını gözönüne aldıklarına inandığını ileri sürüyor ve bu görüşünü: **“Evliya ve peygamberlerin Allah'dan ayrı bir varlıkları yoktur. Bunlar, Allah'ın birer âleti hükmündedirler. Allah, her şeyi yapmağa kaadirdir. O halde, bunların da bazı şeyler yapıp, bazılarını yapmamaları söz konusu olamaz. Onların her şeyi yapabileceklerini, her türlü mucize ve kerametleri gösterebileceklerini kabul etmek zorunludur.”** sözleriyle savunuyor. Bu şekilde Allah'ın birliğini, bütün kudretin onda olduğunu, onun dışında müstakil bir varlığın olamayacağını anlattıktan sonra, ilk fasılda, amelden kastedilen şeyin namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hacca gitmek olmayıp, bunların yardımı ile, insanın ruhunda, manevî bir ilerleme ve gelişmenin meydana gelmesi ve gerçek dindarlığın da ancak bu olabileceğini belirtiyor. Diğer fasıllarda, tasavvufa, tarikata ve şeriata dair ele aldığı konular, özetle şunlardan ibarettir: Evliya Allah'ın sırrıdır. Allah'ın sırlarını bilmek için onun velîlerini tanımak, bilmek lâzımdır. Herkes Allah'ı idraki ölçüsünde anlayabilir. Allah'ın her insandaki tecellisi başka başkadır. Mü'min kullarına olan tecellisi, onların kendi indindeki değerleri nisbetindedir... Allah'ı bulmak için, kâmil velinin sohbetine mazhar olmak gerekir.

Fakr yolu, şeriatın özüdür. Gerçek kulluk ise, şeriatın dışına çıkmamaktır. Şeriatın aslı ise, Allah'a yönelmek ve O'na kullukta bulunmaktır.

Nebîler ile aynı özellikleri taşıyan veliler de insanları Hakka çağırırlar. Doğuştan iyi olan her muhakkik, bu davete uyar. İnsan, ya muhakkik veya mukallittir: mukallitler davete uymazlar. Bununla beraber insanlar tamamıyla bu cevherden mahrum kalmış değildirler.

Allah'a götüren her vasıta doğru ve Hakk'tandır. Bu dış varlığı muhafaza etmek günahtır. Çünkü ikilik küfürdür. İnsan kendi varlığından kurtulup Allah'da yok olunca, Allah'ı görünce Allah olur. Fakat bunu ancak Allah adamı yapabilir. Binaenaleyh Allah'da yok olmuş. Allah adamından meydana gelen harekette hiçbir hatâ olamaz. Nebîler ve veliler de kendilerinden yok ve Allah ile var olmuşlardır.

Küfür insanda yenilgiye uğramış ve nefis de mahkûm olunca, o insan Allahsal (Rabbanî) olur. Her şey aslında ona döneceğine göre, insan da her şeyin ve kendisinin aslı olan Allah'a dönecektir. Bunun vasıtası kâmil bir şeyh veya cezbedir.

Şeyh yeryüzünde Allah'ın halifesidir. Mademki her şey Hak'tandır ve ona döneceğiz, o halde biran önce dönmek ve mesafeyi kısaltmak için bir şeyhe tâbi olmak gerekir. Allah, yeryüzüne nebîleri, insanları hidâyete yöneltmek ve dalâletten kurtarmaları için gönderilmiştir. Şeyh ve nebîler aynı durumdadırlar. Allah, şeyh suretinde Allahlık eder. Her şeyin var olmasında bir neden vardır. İnsan da Allah'ı bilmek için yaratılmıştır. Bunun için Allah'ı bilme yolunda her an ilerlemesi gerekir. Yalnız,

Allah'ın zatı hakkında düşünmeyip ancak sanatı üzerinde düşünmelidir. İnsanda doğrudan doğruya Allah'ın zatını anlama gücü ve yeteneği yoktur.

Hak velîlerinin kibir ve tevazuları da tamamıyla Allah'dandır. Bir şeyin iyi veya kötü olabilmesi, Allah'ın rızasına uygun olup olmamasını gerektirir. Fakat kendi varlığından ve benliğinden tamamıyla kurtulup, boşalan Allah ile dolan bir insanın işlerinde Allah'ın rızası artık söz konusu olamaz. Böyle bir kimsenin yaptığı her şey tamamıyla Allah'ın rızasına uygundur. Çünkü meydana gelen her iş aslında Allah'dandır. Bunları iyi, kötü diye ayıran kâfir olur. Allah'ın işlerine itiraz etmemek lâzım geldiği gibi, tarikatta da müridin Allah ile dolu olan şeyhinin işlerine karışmaması ve onları olduğu gibi kabul etmesi zarurîdir. Tevhid âleminde tâlib ile matlup birdir. Bunları ayrı olarak gören ne tâlibdir, ne de matlub.

Allah, yerin ve göklerin nurudur. Her şeyin canıdır. Bu nurdan ancak mü'min bir kulun gönlünden parlayarak etrafı aydınlatır; yani Allah mü'min kulunun gönlünde tecelli eder. Allah için ölenler, görünüşte, ölü, gerçekte Allah'ın huzurunda ve dindirler. Asıl ölüm, bu şekilde ölmemektedir. Gerçek hayata sahip olan Allah ile kaim ve Allah'ın yeryüzünde halifesi olan bir velidir. Bütün bu görülen çeşitli şeylerden Allah'ın birliğine doğru gitmek lâzımdır. Hakikatte suretler, mânadan haber verirler. Herkes mânayı doğrudan doğruya kavrayamaz. Bunu yapabilmek için her mâna bir suret kalıbına girmiştir. Akıllı bir insan, her şeyin suretinden, hayalinden o şeyin gerçeğini arar. Bu âlem de âlemin aksi ve gölgesinden ibarettir. Bu âleme gönül bağlayanlar, hiçbir şeye eremezler. O âlemi ananlar ise ölümsüzdürler.

Kendini bilen Allah'ı da bilir. Benlik ve bizlik bütün kötülüklerin aslıdır. Hakk yolunu katetmek için dert çekmek, sadakat göstermek, şevk ve aşk gerek. Bir insan, maddî varlığından tamamıyla kurtuluncaya kadar kendinden emin olmamalıdır. Bu duygular, daima büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadırlar. Tehlikeyi uzaklaştırmak için büyük bir sadakat ve aşk lâzımdır. Çünkü aşk ölmez, ebedîdir. Yaşamak için Allah aşkı ile ölmek lâzımdır.

Amel ve tâat insanın aslını değiştirmez. Bunlar, ancak insanda yaratılıştan var olan cevherin ziyan olmamasını temin ederler. Amel vacibdir. Uyanık bir kul Allah'ı sebepler perdesinden görebilir. İbâdet ve tâatta bulunup Allah'dan yardım diler.

Dünya ehline, dünya için tevazu göstermek yanlıştır. Tevazu, Allah'ın rızasına uymak için gösterilmelidir. Bu tarz bir davranış, o insanın Allah hakkındaki düşüncelerinin ifadesidir.

Şeyh ve velilerin önünde izzet-i nefsinin yok eden, zulmü ve büyüklenmeyi bir tarafa bırakan bir insan, mutlaka Allah'ın inayetine mazhar olur. Dervişlere saygı göstermek lâzımdır. Sevgi ve düşmanlık da Allah'ın rızası için olmalıdır.

Herkesin sırrını Allah ve Allah adamları bilir. Bunlardan başkaları için bu sırlar, bu dünyada gizlenmiştir. Kıyamet, benlik perdesinden kurtulmaktan, dalâlet perdesini yırtmaktan ve Allah'ın kemal güneşini müşahade etmekten ibarettir. Bunlar da, nebilere bağlanmakla mümkün olabileceğinden, nebilerin ve peygamberlerin varlığı bir Kıyamettir. Onlar olmadan kimse, Allah yolunda yürüyemezdi. Allah, yeri ve gökleri, hülâsa bu âlemi nebiler, abdallar, sâlihler ve âbidler için yaratmıştır. Bunların mirası da su ve topraktan yaratılmış çocuklara değil, gerçek manevî çocuklara intikal eder. Yeryüzü mülküne ancak sâlih ve âbid kullar vâris olurlar. Ve yeryüzü mülkü tamamen sâlih dervişlerindir.

Yaratıklar üç türdür: Hayvan, insan ve melek. İnsanın ilmi ve nutku melekî, cismi ise hayvanidir. İnsan, bu cismanilikten yani beşerî vasıflarından kurtulduğu, yani ölmeden evvel öldüğü zaman melek olur.

Allah adamı, içinde bulunduğu her halde taâttedir. Çünkü bütün âlem bilerek veya bilmeyerek Allah'ı ibâdet ederler. Her faydalı iş, bir nevi ibadettir. Allah'ı bulan her şeye karşı doymuş olan bin insan güneşe benzer. Güneş gibi varlığı ile her şeye nur verir. Başkalarına muhtaç değildir.

Allah'dan başka her şey yok oldu. Varlığın aslı, bu anlamda yokluktur. Binaenaleyh varlıktan kurtulup yokluğa koşmak, bunun için de aşk ve vecd lâzımdır. İnsanlar suret, hayal âleminde yaşadıklarında mânevi ve hakiki varlıkların tadını bilemezler. Bunun için, Allah, Cennetin güzelliklerini ve Cehennem azaplarını insanlara bu âlemde türlü türlü örneklerle göstermiştir. Suretler fânidir. Suretlerin bulunduğu bu dünyada fânidir. Beka, mânaya mahsustur.

Mü'min bir kulun, niyeti amelinden hayırlıdır. Amel bedeninin, niyet kalbin işidir. Kendisinin, Allah'ın bir âleti olduğu hakikatini bilen, Allah'a ulaşır.

İnsan, görünüşte küçük, gerçekte büyük bir âlemdir. Bütün nebiler, velîler ve vâsıllar aynıdır. Bunlardan birini görmek, hepsini görmekle birdir. Nebiler muma benzerler. Vahiy nuru ise bu mumun şuleleridir.

Namazda Allah'ı görüyormuş gibi bulunmak lâzımdır. Din yolu, hizmet ve ibâdetle katedilir. Geçmiştekiler, Allah'a bu şekilde ermişlerdir. İlim ve münazara insanı hiçbir zaman amacı olan Allah'a erdirmez.

Bilginler nebilerin vârisidir. Fakat bu bilginlerden, velîleri ve âşıkları kastediyoruz. Bunların bilgisi, kendiliğinden doğmadır. Kitaplardan öğrenilen bilgilerle nebilerin ve velîlerin bilgisi bir olmaz. Taklidi ilimle kimse bu dünya zindanından kurtulamaz. Velîlerin bilgisi, insanı diriltir. İşte bu cins bilgilerle kısaltılmış olan bilgiler, velîlerin vârisi olurlar.

Bazı kimselerin şeyhten uzak bulunmaları, ona yakın olmalarından daha hayırlıdır. Allah nebilerinin ve velîlerinin emir ve menettikleri şeylere karşı koyanların sonu ebedî dalâlettir. Kendini bu emir ve menedilen şeylere feda eden, kendi isteklerini bırakıp Allah'ın irâdesi, Kur'an'ın hükmü, velîlerin öğütleri ve kendi içlerinden gelen ilhamla yaşayan kimse nadirdir. Bundan başka, Kur'an ve Hadîs'in aracılığı olmadan hareket edebilen kimse de vardır. Bunlar, "Allah dilediği şeyi yapar" sırrına mazhar olmuşlardır. Kul olan, kendi arzularını terk edip Allah'ın arzusuna uyar. Böyle hareket eden bir kul, sülûkün sonunda öyle bir dereceye erişir ki, burada her ne yaparsa Allah'ın emri ile yapmış olur. Bu dereceye gelmiş ve bu sırta ermiş olan bir kulu, vâsıllar ve Allah'ı bilenlerden başka pek az insan kabul eder ve ona inanır.

Cisimler kesif, ruhlar ise lâtıftir. İnsanın, canını bedeninde görmesi gibi Allah'ı da canında görmeğe çalışması lâzımdır. Çünkü beden, candan can da Allah'dan diridir. Kendini gören, Allah'ı da görür. Süflî, ulvî, nur ve zulmet olarak ne varsa, hepsi insandadır, insanın varlığında, iç âleminde Mîraç vardır. Allah'ın kulları makbul ve makbul olmayan olmak üzere iki türlüdür. Yetmiş iki milletten yalnız biri Allah'ın indinde makbuldür. Bunlar da kullar ve âşıklar olmak üzere iki kısımdır. Peygamberler kullukta kâmil ve mertebe itibariyle meleklerden daha üstündürler. Âşıklık ise, vehbîdir.

Allah'ın işlerini, Allah için doğru yapmak gerekir.

Bu dünya, bir hayaldir, rüyadır ve bir Cehennemdir. Bunlardan vazgeçmek ise Cennet'e kavuşmaktır. Fakat bunu yapabilmek, çok güçtür.

Allah'dan başka bir kurtarıcı yoktur.

Evlilyaya keramet gösterdikleri için bağlanmak doğru değildir. Bâtl ehli, Hakk'a yabancıdır. Hikmet marifet, gerçek sırlar ve menedilen şeyler, herkesin manevi besini olamaz.

Dervişin dünya ve dünya ile ilgili her şeye yi. çevirmesi lâzımdır. Çünkü dünya sevgisi, bütün kötülüklerin başıdır. İbâdet ve Allah'a kullukta gevşek davranmak, yolunu kaybedenlerin ve görünüşte dindar olanların belirtileridir. Allah erleri Allah'ın sıfatı ve ahlâkı ile sıfatlanmış ve ahlâklanmışlardır.

İman, zevk ve şevkten ibarettir. Varlıktan geçmedikçe insan, mutlak yoklukta uçamaz. Benliksizlik âlemine benlikle mahrem olunabilir mi? Azizlerin sohbeti, uzletten vahdetten, müşahade ve riyazetten daha faydalıdır. Şeyhin bir sohbetinden elde edilen fayda, yıllarca ibadet etmekle elde edilemez. Çile çıkarmak, evliyanın âdeti değildir. Muhammediler için bidattir.

Allah'ın tasavvufu gönüldedir. Hayırlı işler aklın sıfatıdır. Esas olan akıldır. Amel ayrıntıdır.

Bir bakışta bütün kerametini müride verebilen şeyh, gerçek şeyhtir. Mürid, şeyhin hizmetinde bulunur, şeyhten faydalanırsa, sonunda şeyhin aynı olur.

Allah ile meşgul olmak, zahiren dünya malı ve kaydından kurtulmak değildir. Şeriatlerdeki ihtilâflar onları ortaya koyan peygamberlerin tabiatlarındaki ihtilâftan meydana gelmiştir.

Bütün ruhlar, bedenlere inmeden evvel birdiler. Aralarında gerçek bir ülfet vardır.

Maârifte görüldüğü gibi, tevhide ve tasavvufa ait akideler, tarikat âdabına ve şeriata dair kurallar her fasılda, muhtelif vesilelerle ortaya koyularak, âyet ve hadîsler ile teyid edilmiştir. Sultan Veled inanç ve görüşlerini açıklamak için meşhur kıssalardan, babasının ve kendisinin şiirlerinden Senâi ve 'Attar'dan faydalanmıştır. Bunlardan ayrı olarak verdiği kendi öz buluşları olduğu anlaşılan örnekler, esere başka bir özellik kazandırmıştır. Ayetler, Hadisler ve bilhassa Mesneviden alınan beyitler, mısralar, rubâiler, sık sık tekrar edilmiş olduğu halde, Sultan Veled'in kendi buluşları olan bu örnekler her yerde başka başkadır. Tekrar edilen âyetler, hadîsler, manzum parçalar, meseller de esere yeknasalık vermeyip, aynı mahiyette, fakat çeşitli yollardan ve çeşitli suretle ifade edilen meseleleri birleştirmektedir. Bazı fasıllarda aşağı yukarı aynı bahislerin tekrar edildiği görülür. Risâle-i Sipehsâlâr'da, herhangi bir hususta güçlükleri bulunan müridlerin, Sultan Veled'in manzum eserlerine ve mensur sözlerine başvurduklarını, bunlarda müphem ve müşkil görünen kısımları Sultan Veled'in tekrar açıkladığı yazılıdır. Bu, bize tekrarların nedenlerini anlatmış olduğu gibi, Maârifin ne gibi bir ihtiyaç karşısında ve ne şekilde tertip edildiği hakkında da bir fikir veriyor. Sultan Veled, Maârifî meselâ İbtidanâmesi gibi, belli bir süre içinde başlayıp bitirmemiştir. Bu, muhtelif tarihlerde kendisinden sorulan suallere verdiği cevapları tesbit ve bilhassa telkin etmek istediği fikirleri de bunlara ilâve etmek suretiyle, yani parça parça yazılarak meydana getirilmiştir. Eserin kırk dördüncü faslı şu şekilde başlar: "Tacüddinu'l-Buhârî, Hazret-i Veled'den -Allah onun gölgesini uzun, bereketini çok etsin- şunu sordu; Sultan Veled, karşılığında şunları buyurdu." Bilhassa bu fasıl eserin anlattığımız şekilde meydana geldiğine büyük bir delil teşkil etmektedir... Sultan Veled adı geçen kimsenin sorusunu cevaplandırırken yanında bulunanlardan biri söylenenleri yazarak Sultan Veled'e veriyor, o da gerekli düzeltmeyi yaptıktan sonra diğer fasıllarına ilâve ediyor. Dua ve ifade tarzı bize bu şekil bir izaha imkân vermektedir. Yine eserin elli iki ve elli üçüncü fasıllarını Eflâkî, Şeyh Salâhaddin'in sözleri olarak aynen yazmıştır. Bu ikişer cümlelik fasıllar ifade bakımından olduğu gibi, şeklen de ötekilere benzemiyor. Bunlardan sonra gelen fasıllar ise her bakımdan diğer fasıllarla aynı özellikleri taşımaktadırlar. Dört yazmada da bu iki fasıl bulunduğu için sonradan ilâve edilmiş olma ihtimali zayıf görünüyor. Bu, ilâve keyfiyetini de yazarın zamanında kabul etmek zorunlu görünüyor. Bu iki örnek de eserin doğrudan doğruya kaleme alınmayarak parça parça meydana getirildiğini açıklıyor. Fakat daha önce de söylediğimiz gibi, genellikle fasıllar arasında büyük bir konu, ifade ve amaç birliği vardır. Yalnız parça parça meydana geldiği halde her bakımdan bir bütünlük gösteren bu esere, Büyük Bahaeddin Veledin Maârif adını verdiğini kesin olarak söylemeliyiz. Çünkü Eflâkî, diğer eserlerini, divanı ve mesneviyâtı, diye adlarıyla yazdığı halde Maâriften hiç bahsetmemektedir. Sonra, Sipehsâlâr sahibi de bir vesile ile eserden, "Sultan Veledin mensur sözleri," şeklinde bahsediyor. Eğer bu kadar önemli bir eser daha o zaman adını almış olsaydı, Eflâkî bu derece bilmemezlikten gelmeyecek, Sipehsâlâr sahibi de adını bildirecekti. İran'da taş basması olarak basılan eser, (1333) Sultan Veledin olduğu bilindiği halde, Mevlânâ'nın Fihi Mâfih'inin ikinci cildiymiş gibi, "Fihi

Mâfih'in ikinci cildi", adını taşıyor. Bunu Mevlânâ'ya hürmeten yapmış oldukları düşünülebileceği gibi, esas alınan veya görülen nüshaların asıl adını taşıması ihtimali de vardır. Sultanü'l-Ulemâ Muhammed Bahaeddin Veledin üç ciltten ibaret eseri ve Burhaneddin Muhakkikin bir kitabı, Maârif adını taşımaktadır. Veled Çelebi, Şems'in de aynı isimde bir eseri olduğunu söylüyor.¹⁵ Buna nazaran aynı mahiyette olan eserlerin adına uyularak sonradan bu esere de Maârif adının verilmiş olması mümkündür. Bazı yazmalarda da Maârifnâme, adını taşımaktadır. Bu eserin yazarının diğer eserlerinden sonra meydana gelmiş olması muhakkaktır.

Eğer, meselâ İbtidanâme'sinden evvel böyle bir eseri olsaydı Divan gibi bundan da Sultan Veled: "Büyük babama uyararak da Maârifi yazdım," diye bahsederdi. Diğer iki mesnevisinde de bu eserine dâir bir şey söylemiyor. Maârifin de İntihanâme gibi, Hicri 700 ile 712 tarihleri arasında yazılmış olması mümkündür.

Yüzyıllarca önce yaşamış büyük bir topluluğun, düşünce ve duygusuna hâkim olan inanç, düşünüş ve görüşleri büyük bir açıklıkla ifâde ve her yönüyle ihtiva etmesi bakımından Maârifin değeri ve önemi, büyüktür.

Sultan Veled'in düşünce yönünden değerli olduğu gibi nev'inin, tarzının teknik özelliklerini de tebarüz ettirebilen nesir dili, nazmına nazaran daha zengin; fakat daha kapalıdır. Seçili cümleler ve müteradif kelimelerin bolluğu çeviride Türkçe karşılıklarını bulmakta güçlüğe yer vermiş olup, eserin hacmini küçültmeğe yetkili bulunmadığımızdan bütün çabalarımıza rağmen, Türkçemize yabancı bazı kelime ve tertipleri aynen almak zorunluluğu kendiliğinden doğmuştur. Bununla beraber Maârifin üslûbu, genelde sade ve sağlamdır.

Çeviride karşılaştığımız birçok güçlükleri halletmek suretiyle daima değerli yardımlarını gördüğüm Hocam Prof. Necati Lugal'i (ölümü 1964, Ankara) burada minnet ve şükran duygularımı tekrarlayarak rahmetle anarım.

Maârifin gördüğümüz, belli başlı yazma nüshaları şunlardır:

1- Çeviriye esas olarak almış olduğumuz Dr. Feridun Nafiz Uzluk'a ait yazma nüsha: Kahverengi meşin ciltli, miklablı, 362 sahifelidir. 19x12.50cm. ebadında, yazının kapladığı kısım ise 8.5x14.5 cm'dir. Sahifede on beş satır vardır. Başında güzel bir tezhip mevcuttur. Diğer sahifelerdeki yazılar da müzehhep çerçeveler içinde bulunmaktadır. Ayetler, hadîsler ve mesnevi, nazım, şiir rubai, beyit ve mısra gibi başlık mahiyetinde olan kelimeler surhla yazılmıştır. 55 fasıl olup yazısı ta'fik, kâğıdı abadîdir. Sonuncu bahis, insanlara akılları nisbetinde söz söyleyiniz, ibaresiyle sona erdikten sonra sahife yırtılmış, sonradan başka bir kâğıtla tamamlanarak, "Sultan Veled'in Maârifi tamam oldu. Allah onun aziz olan ruhunu takdis etsin," yazılmıştır. Bu şekilde müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Diğer yazmalarla mukayese edilince güvenilir bir yazma olduğu görülmektedir.

2- Millî Eğitim Bakanlığı kitaplığında bulunan 3 No.lu yazma nüsha: Yeşil ciltli, 103 varaklı, 19,5x14 ebadında ve yazının kapladığı kısım, 17.5x10.5 cm'dir. Her sahifede 26 satır vardır. Başında tezhip mevcuttur. Yazılar surhla çizilmiş çerçeveler içindedir. Bunda da âyetler, hadîsler ve mesnevî, nazım, şiir, beyit gibi kelimeler surhla yazılmıştır. Kâğıdı abâdî, yazının nevi ta'liktir. Bu nüshada 33 fasıl vardır. Yalnız ilk nüshada ayrı ayrı gösterilen fasılların birçoğu, bu yazmada tek fasıl olarak gösterilmiştir. Bu bakımdan fasıl adedi, diğer nüshalara nisbeten eksiktir. Rıdvan adlı bir müstensih tarafından 1020/1611 tarihinde istinsah edilmiştir.

3- Konya Eski Eserler Müzesi'nde 2152 numarada kayıtlı bulunan yazma nüsha: Parlak, kahverengi meşin ciltlidir. 300 sahife ve her sahifede 17 satır vardır. Baş tarafta çok güzel ve zarif bir tezhip mevcuttur. İnce, parlak, açık sarı renkte bir kâğıda güzel bir ta'likle yazılmıştır. Ayet, hadîs ve büyüklerin sözlerinin altı kırmızı mürekkeple çizilidir. Ebadı, 20x12.55, yazının kapladığı kısım ise 7.8x14.2 cm.dir. 52 fasıl vardır; müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir.

4- Konya Müzesi'nde 149 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüsha; cildi, 278 sahife ve 23.7×16.5 ebadındadır. Her sahifede 19 satır vardır. Yazılar çerçeve içine alınmamıştır. Sahife kenarlarında Arapça bazı ibareler yazılmış ve birçok sahifelerde rutubetten yazılar silinerek okunulmaz hale gelmiştir. Kalın ve koyu renkli bir kâğıt üzerine kalın nesihle yazılmış. Yazısına ve kâğıdına dayanılarak eski bir nüsha olduğunu söyleyebiliriz. Bunun da müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. 42 fasıldır. İlk nüshanın fasıl adedinin fazla oluşu bunlarda bir fasıl olarak görülen bazı fasılların ilk nüshada iki ve üç fasıl olarak gösterilmiş olmasındandır.

Maârifin İstanbul kitaplıklarında çok daha eski ve kıymetli yazmaları olduğu daha sonraki araştırmalarımızda görülmüştür.

(1) Mevlânâ Celâleddin Rûmî, eskiden beri Belh'te yaşayan bir Türk ailesine mensup bulunan, nesebini Ebubekir'e kadar çıkararak, Eflâkî'ye göre Harzamşah'la akrabalığı olan, bazı kaynaklara göre Harzemşah Mehmed Tekeş'in etkisiyle veya Moğol istilâsı yüzünden 616-618/1219-1221 tarihleri arasında Belh'i terkederek Bağdad ve Hicaz'a gelip buralarda birkaç yıl kaldıktan sonra, Anadolu'ya gelen, Erzincan veya Lârende'de birkaç yıl oturarak, Selçuk Sultanlarından I.Alâeddin Keykubat'ın daveti üzerine Konya'ya gelerek yerleşen ve burada yine Eflâkî'ye göre 628/1230 tarihinde ölen Sultanü'l-Ulema Mehmed Bahaeddin Veled'in oğludur. Bahaeddin Veled, 628 tarihine kadar yaşadığına göre, 623 yılında doğan torununa adını bizzat kendisi vermiş olabilir.

Sultanü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled'in hayatı, düşünceleri ve eseri için bak: Dr. Mahbub Serac, Mevlânâ-yı Belhî ve Pedereş, Kabil 1340 HŞ; Ma'arif-i Muhammed ibn Hüseyin Hatibi-yi Belhî meşhur be Behâ Veled be tashihi-i Bediu'z-zaman Furuzanfer Tahran, Çaphane-i Meclis, 1333 HŞ. (önsöz, S.Elif-Mâ).

(2) Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, Mektubât, neşr-i Yusuf Cemşidî pûr-Gulâm Hüseyin-i Emin, Tahran 1956; S. 140,62.mektup.

(3) Burada Mevlânâ, Şeyh Salâhaddin'den, bizim Şeyh Salâhaddinimiz, diye bahsediyor. Mevlânâ, Salâhaddin Zerkûb'u 652/1254 tarihinde müridlerine şeyh tâyin etmiştir. Buna göre, Sultan Veled'in bu halvete girdiği zaman, Eflâkî'nin dediği gibi, yirmi yaşında olmayıp, en az yirmi dokuz yaşında olması gerekir. Sultan Veled, birkaç defa halvete girmiştir. Eflâkinin, bununla diğerlerini veya daha öncekileri karıştırmış olması ihtimal dahilindedir.

(4) Bak: Mektubât-ı Mevlânâ, S.77-78; Manâkıb al-ârifin, S.399.

(5) Mektubât-ı Mevlânâ, S.127-128

(6) Bak: Mesnevi-yi Veledî, ma'rûf be Veleddnâme-i Bahaeddin Sultan Veled, neşr-i CelâlHumâî, tahran 1315 HŞ.S.123.

(7) Bak: Veleddnâme, S.1 27;Manâkıb al-ârifin, S.340.

(8) Mevlevîlik tarikatı için Bak: Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik, İstanbul 1953; I.A.C. 11.S.32, Tahsin Yazıcı Sultan Veled Maddesi

(9) Eflâkî ölüm tarihini, 712 senesi Receb ayının 10'ncu gününe rastlayan bir cumartesi gecesini (11 Kasım 1312) olarak bildiriyor. (Manâkıb al-ârifin S.449) Sipehsâlâr Risâlesi'nde ise "96" yıl yaşadığı ve 716/1316 tarihinde öldüğü yazılıdır. Buna göre Sultan Veled'in 623/1226'da değil, 620/1223'de doğmuş olması gerekir; Mevlânâ on sekiz yaşında evlendiğine göre, 622 yılına rastlıyor, Veled'in 620'de değil, 623'de doğması zorunludur. Ömrü de genellikle doksan yıl olarak kabul edildiğinden Sipehsâlâr'ın bu hususta biraz mübalâğa ettiğini kabul etmek gerekir.

(10) Bak: Cavahir al-Mudia fî Tabakat al-Hanafiya, Haydarâbâd 1332, s.11, 120.

(11) Divan, 1941 yılında Ankara uzluk Basımevi'nde Feridun Nazif Uzluk tarafından "Divan-ı Sultan Veled" adıyla ve bir önsöz ile birlikte bastırılmıştır; Bak: I.A. Sultan Valad Maddesi

(12) İbtidanâme, Hicrî Şemsî 1357 yılında Tahranda Hüseyin ikbal adlı bir kitapçı tarafından (Velednâme) adlı altında bastırılmıştır. Başında Celâl Hümâî tarafından yazılmış 128 sahifelik etraflı ve çok faydalı bir önsöz vardır; Sultan Veled, İbtidanâme, çeviren Abdülbaki Gölpınarlı, Ankara 1976, Önsöz S.XV-XXI.

(13) XIII'ncü yüzyıl Anadolu Türkçesi'nin ilk manzum örneklerinden olmaları bakımından büyük bir değer taşıyan bu Türkçe manzumlar Veled Çelebi İzbudak tarafından 1925 yılında (Divan-ı Türk-i Sultan Veled) adı altında neşredilmiştir. Ayrıca müsteşriklerden Radloff C.Salemann ve Simimou tarafından da incelenmiş ve neşredilmiştir. Radloff, Die Seldchukischen Verse im Rebâb-Nâmeh (Melanges Asiatique Tires du Bulettin de L'academi imperiale des sciences de St. Peterzburg, Tome X.S. 1 73-245) C.Salemann, Noch enfem aidle Seldschukischen Verse Von C.S. Melanges Aslatique Tires du Bulettin de L'academi Imperiale des sciences de St. Petedzburg, Tome X.S. 1890. Simirnou, les vers dits Seidjouk et le christianisme Turç, Dans actes du XI eme Congres International des Oriantalltes, Paris, 1899.R 143 et suiv M.Hartman, Der İslamische Orient III. İmpulitische Briete aus der der türkci, Leipzig 1910 R 193 sur les vars Seldjoukides; Mecdut Mansuroğlu, Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri, İstanbul 1985, S. 10-42; İ.A.Sultan Valad Maddesi; Rababname-i Sultan Valad, Dr. Ali Sultanî Gerd-Feramevzi Neşri, Tahran 1980.

(14) Keşf-ü'z-Zünûn, Maârif Matbaası, 1943, C.II. s.1922; İbtidâ-nâme, önsöz S.XIV

(15) Hazret-i Şems'in dahi bir cila¹ mensur Ma'ârif i olup, bâlâda söylediğim yaran buna da Hirka diye ayrı bir ad koyup, kendilerine ayırdıkları Divan-ı Sagir vesaire idadında havasaait İstanbul 1937 (S. 111), Şems'in bu eseri "Makalât -ı Şems" adıyla da tanınır. Bak: Makalât-ı Şems-i Tebrizî, Yücel Tankaya Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nde yaptırılan Doktora tezi-1972, Ankara)